Hazırlayan: Gülder DEMİR - gulder.demir@dunya.com

Zamanın Durduğu Kent: MARDİN

Mardin'i gördükten sonra, sarının bu kadar yakıştığı başka bir kent düşünemez insan... Safran sarısı gün ışığında, lacivert, mor akşamlarında üzerinde kurulduğu dağa yaslanıp adeta yüzyılların yorgunluğuyla Mezopotamya Ovası'nı seyre dalan Mardin'de şehrin dokusu tarihin dokusudur. Mardin'e baktığınızda, sadece bugününü değil bütün zamanlarını görürsünüz.

Diyarbakır Havzası ile Kuzey Mezopotamya Ovası'nı birbirinden ayıran eşikte kurulmuş bir kale kenttir Mardin. Kent, yüzyıllardır adeta bir kartal yuvasını andırır şekilde, ovanın kıyısından yükselen dağlardaki sığınağından eşsiz bir manzaraya tanık olmaktadır. Anadolu ve Mezopotamya gibi önemli iki bölgenin kesişme alanında yer alan bir halklar ve inançlar kavşağı olan Mardin, bin yıllarca kervan ve savaş yolları olmuş. Müslümanlar, Kameriler, Museviler, Süryani, Ermeni, Keldani ve Yezidiler... Kürtler, Araplar, Çeçenler ve diğerleri...

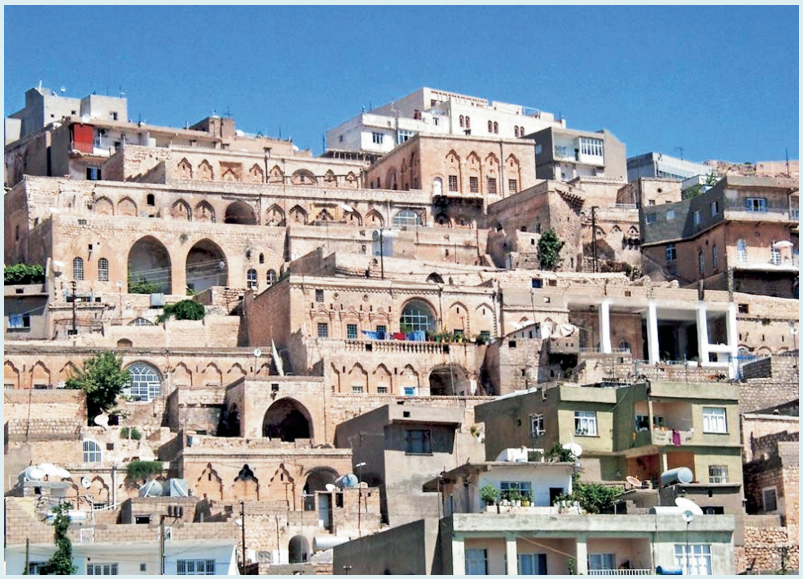
Bugünkü Mardin, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, tarihi komşusu Diyarbakır'dan sadece 96 km. uzaktadır. Dicle ve Fırat nehirleri arasında bulunan ve Mardin'in de yer aldığı bölgeye, MÖ III. binlerde Hurri, sonra sırasıyla Hurri-Mitanni, Asur, Med, Babil gibi krallıklar, Persler, Büyük İskender, Aramiler, Romalılar, Sasaniler ve Araplar egemen olmuş. Artukoğulları ile başlayan, Akkoyunlular ve Osmanlılar ile devam eden Türk dönemi Mardin'in son bin yılına damgasını vurmuştur.

Süryaniler, Mardin'in kuruluşunun hikâyesini Sumerler'e kadar götürür. Aslında Mardin'e ilişkin erken

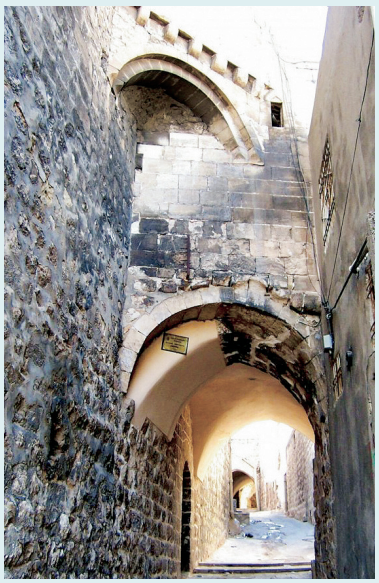

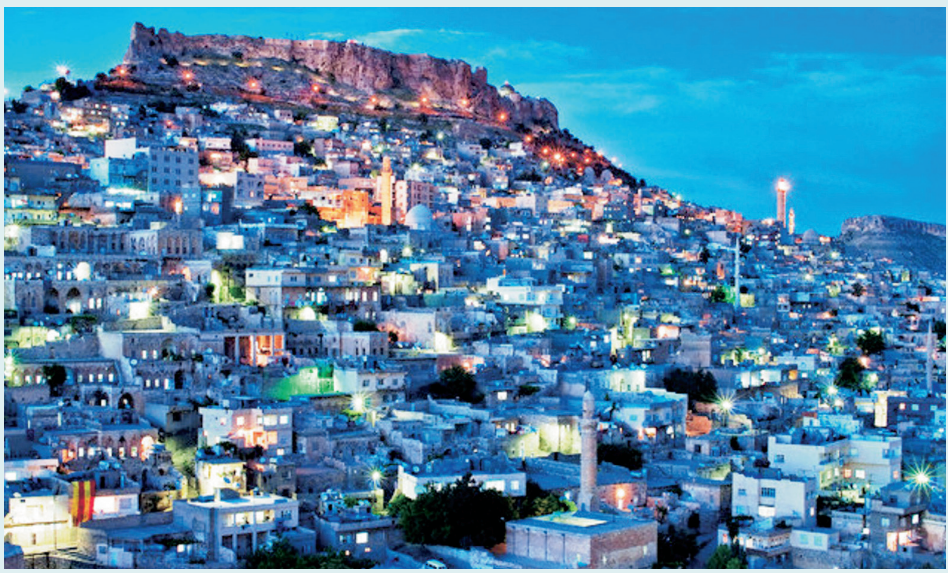

tarihi bilgiler eksiktir. Dolayısıyla şimdilik bize sadece efsaneler yol gösteriyor. Hammer tarihine geçen bu efsanelerden birinde, Pers hükümdarlarından birinin hasta oğlunu iyileştirmek üzere buraya getirdiği ve şehzadenin Mardin olan adının yöreye ad olduğu anlatılır.

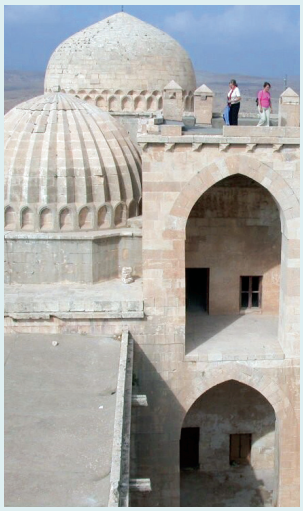
DEĞİŞİME DİRENEN KENT

Mardin, Güneydoğu topraklarının belki de en az değişmiş kentidir aynı zamanda. Bu yüzden olsa gerek, çağımıza hâkim olan hıza teslim olmuş ziyaretçilerde burada zamanın durmuşluğu hissini uyandırır. Cercis Murat Konağı, Kasımiye Medresesi, Postane, Zinciriye Medresesi, Şehidiye Camii Medresesi ya da Marangozlar Kahvehanesi. Tümü Mardin'de zamanın durmasının, değişime karşı direncin belgeleri olarak ziyaretçilerini selamlar. Kentin bu tarihi ve kültürel dokusu, onu dinler tarihi açısından da

önemli kılar. Süryanilerin İ.S. 38 yılında İsa dinini kabul ettikleri "İnananlar Dağı" ya da "Köleler Dağı" anlamına gelen Tur Abdin, Mardin-Midyat Eşiği diye adlandırılan bölgede bulunur. Mardin'i gezerken uyum içindeki bir potada eriyen bu renkler, tek tek ortaya çıkıp birbirinden ayrılarak tüm ihtişamıyla kendini gösterir. Tek bir dilin sözcükleri değildir, burada konuşulanlar. Sokaklarında Farsça, Arapça, İbranice, Türkçe, Ermenice, Süryanice, Kürtçe gibi diller konuşulur, ama herkes her sözcüğü anlar, kendine lazım olacak kadar... Pek çok topluluğun birbiriyle kaynaştığı bu güzel şehir, tarih boyunca bir çatışma kültürü değil, bir uzlaşma ve beraber yaşama kültürünü ürettiği için Mardin'i Mardin yapan miras, bu uyumda gizlidir. Bir yanda camilerde okunan ezan, bir yanda Aziz Petrus'tan bu yana Zangoçun çaldığı çan, diğer yanda; doğan güneşe saf tutan insanlar... Bu kadar baştan çıkarıcı, sürükleyici, davetkâr, insanı başka âlemlere götüren, şaşırtan, ağlatan, güldüren bir mekân yeryüzünün hiçbir yerinde yoktur...

SEVGİ VE SAYGININ ÖLÜMSÜZLÜĞÜ

Mardin, Hurriler'den beri bir yerleşim birimi olarak biliniyor. 12. yy başlarında kurulan şehir, Artuklular döneminde önem kazanır. Artuklular'ı izleyen Akkoyunlular döneminde de parlak bir zaman yaşayan Mardin, bu dönemde kendine özgü bir konut mimarisi geliştirir. Mardin evleri, bölgedeki özel taşların işlenmesi ile süslenmiştir. Taşın insan yaşamındaki yerini, insan emeğinin taşı nasıl şekillendirdiğini görmek için dinlerin, mezheplerin harman olduğu bir kenttir Mardin.

Gerçek anlamda bir müze şehri olan Mardin, eski ve yeni olmak üzere iki bölümden oluşur, şehir içine yeni inşaat yapımı yasaklanmıştır. Doğaya, taşa, toprağa ve güneşe saygılı, iklime ve insana dost, "Marduk" kuralları geçerlidir burada... Yazılı olmayan, ama Babil'den beri geçerli olan yaşam kuralları... Kimse kimsenin güneşini, havasını kesmez, kimse kimsenin suyunu kirletmez... Böylesi bir mimari anlayışla inşa edilmiş bir kenttir Mardin.

Dantel gibi işlenmiş evler; çoğunun girişinde geniş merdivenler, heybetli sütunlarla desteklenmiş sahanlıklar, içerden açmak için, bahçe kapısı mandalına bağlı uzunca ipler, güneşi boylu boyunca alan, dar ve uzun odalar, seyrine doyum olmayan cumbalar, yol veren abbaralar... Buralarda ne sevdalar, ne acılar, ne sevinçler yaşandı kim bilir...

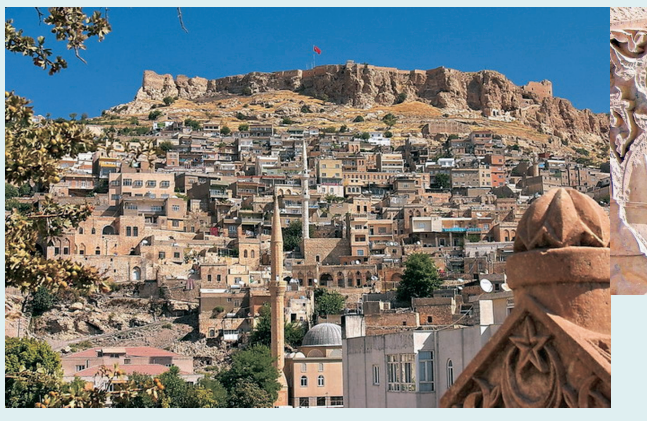
TAŞ YAPI SİMGESİ ŞEHİR

Kente yaklaştıkça, şehrin görüntüsü insanı içine çeker. O görüntünün içine girildiğindeyse başka bir dünyayla karşılaşılır. Ama yalnız bu görüntüyle yetinmemek gerekir. Şehrin içine girmenin ve iniş çıkışlı daracık sokaklarında gezmenin keyfi bir başkadır...

Yolu Mardin'e düşenler bilir, adını kralın oğlundan aldığı söylenen kente doğru dolunay vaktinde ilerlerken gözler parlayan tepelerde toprak damlı evlere takılır ve evlerin penceresinde bilinmezliğe karışan hayatlara... Yaşlılar; çarşıda, kapı önlerinde, kaldırımlara konulan, alçak iskemlelerde oturur çoğu zaman. Bir yandan serinlerken gölgede, bir yandan da tespih çekilir, tütün sarılır, geçmiş yâd edilir, doyulmamış yaşama... Güneş; bütün ihtişamı ve tüm çıplaklığıyla, en güzel renklerini buraya taşır, sarı, tüm tonlarıyla, bir renk akustiği oluşturur doğada, ovada. Renk sıtmasına tutulur, toprak ve su. Geceler; Mardin'in ışıkları uzaktan göz kırpar, adeta kentin yavaş atan ama hiç susmayan nabzı duyulur. Kusursuz bir işçilik, akla, sevgiyle yontulup perdahlanmış, belki de, acıyla yoğrulmuş, emek ile, ter ile şekillenmiş, büyük taş bloklar, işlemeli kapılar... Yüzyılların sararttığı, taş konaklarla süslü, her taşın tanıklığında, her evin ayrı bir hikâyesi, ayrı bir gizemi ve sırrı olan... Her taşı tarih kokan bir şehir, bir taş yapı simgesi...

KÜLTÜRLER KAVŞAĞI MARDİN

Binlerce yıldır farklı uygarlıkların yaşadığı, farklı dil, din ve ırktan insanların buluştuğu Mardin, renkli bir kültürel yapının ortaya çıkmasına yol açmıştır. 16.

yüzyılda Mardin'de Şemsiler (güneşe tapanlar), Yahudiler ve Yezidiler de yaşamaktaydı. Mardin, yüzyıllar boyunca Türk, Kürt ve Arapların Müslüman, Süryani, Hıristiyan ve Yezidiler'in bir arada yaşadıkları bir merkez oldu. Bugün de bir kültürler ve dinler mozayiği olma özelliğini koruyan Mardin, Süryaniler'in dini merkezi durumundadır, ancak Avrupa ülkelerine göçler nedeniyle günümüzde Süryani nüfusu oldukça azalmıştır. Sevgi, saygı ve hoşgörü bir gelenektir Mardin'de. Nusaybin'de Zeynel Abidin Camii, Süryani bir usta ve oğulları tarafından inşa edilmiş... Deyru'z-Zafaran Manastırı'nın alt katında; Tavanı, "Kilit Taşı" ile ayakta duran, harçsız, dev taş bloklarla örülmüş Zerdüşti ateş ve güneş tapınağı, rahatsız etmemiş bugünkü sahiplerini. Ve korumuşlar gözbebekleri gibi, bugüne taşımışlar hiç gocunmadan, binlerce yıllık bir kültür abidesini. Büyüleyici ve muhteşem bir insanlık mirası... Bu şehir Mardin...

DARA, MİDYAT VE HASANKEYF...

Dünya Süryaniliğinin merkezi olan Deyrulzarafan, su sarnıçları ile Dara ve küreselleşen dünyada yaşayan arkeolojik birkaç şehirden biri olan Hasankeyf de katılınca Mardin gezmeye doyulmaz bir şehir olarak karşımıza çıkar. Bir müze kent olan Midyat ise Mardin'den yaklaşık 1,5 saat uzaklıkta yer alır. Mardin'dekine benzer evlerin, taş konakların, kemerli geçitlerin, minare gibi yükselen çan kuleleriyle Süryani kiliselerin bulunduğu Midyat, bir Ortaçağ kentini andırır. Bölgeyi Süryaniler'in yavaş yavaş terk etmesiyle ve göç almasıyla şehir merkezi iki kilometre ötedeki Estel'e kaymıştır. Telkâri diye bilinen altın ve gümüş işlemeciliğinin en güzel örnekleri Midyat'tadır. Günümüzde birkaç telkâri ustası Midyat çarşısında mesleklerini sürdürmeye devam ediyor.

ALTIN VE GÜMÜŞ İŞLEME SANATININ MERKEZİ

Eski çağlardan beri testi, çanak, çömlek, demircilik, bakırcılık, kalaycılık, kuyumculuk, gümüşçülük (telkâri), iğne oyası, Midyat el nakışı, tohum iğnesi, yorgancılık, oyacılık, boyacılık (sibbeğ), dericilik (dabbağ), sabunculuk, dokumacılık, şal ü şapik (özel kumaş dokuması), kilimcilik, halıcılık (yün ve ipek), semercilik, keçecilik, tahta oymacılığı, geçmişten günümüze kadar yapılan el sanatlarıdır. Bunların bir kısmıysa kaybolmak üzeredir.

Telkâri diye adlandırılan altın ve gümüş işleme sanatı Mardin'in en önemli sanatlarından biridir. Telkâri, tel haline getirilmiş gümüşü veya altını tahta üzerinde açılmış oyuklara kakarak ve gömerek yapılan süslemedir.

Basit bir düzenle, tel halindeki gümüş ve altından güzel motiflerle süslü tabak, kaşık, vazo, tespih, bilezik, yüzük, kolye, küpe, kemer, gondol, şekerlik, sigaralık, kibritlik, tepsi, mücevherat kutusu, takunya ve daha pek çok malzeme üretilmektedir. Bu alandaki ustalıklarından ötürü Süryaniler için "kumaşın ve altının sihirbazı" denir. Bakırcılık ve kalaycılık ise hâlâ yaşayan el sanatlarındandır.

DOYUMSUZ TADLARIYLA MARDİN MUTFAĞI

Mardin mutfağının lezzetleri arasında iştah açan nar ekşili acılı, baharatlı salatalar, kitel adıyla anılan içli köfte, bir tür dolma olan mumbar, taze etten yapılan domatesli Mardin güveci, doğal ortamda beslenmiş kuzu ve oğlakların kol kısmından içine iç pilav doldurulup dikilmesi ve uzun süre buharda pişirilen kaburga dolması, şenbuzek adı verilen lahmacunlar, alinazik, irmik helvası, zerde, sütlaç, yoğurt tatlısı, doyurucu olduğu kadar hazmettirici bir kahve türü olan mırra ile son bulan yemekler yöresel özellikler taşıyor.

Mardin'e gidecek olanlara Deyrulzarafan Manastırı ile Kasımiye Medresesi'ni görmeden; badem şekeri, leblebi, ceviz sucuğu tatmadan; telkâriden gümüş işleme almadan; kiraz festivaline gitmeden dönmemesini öneririz.

